

به نام خدا

اختلالات یادگیری در کودکان

مؤلف :

طاهره رفیعی

انتشارات بامن

(با همکاری سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۲)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

chaponashr.ir

سرشناسه: رفیعی، طاهره، ۱۳۶۲

عنوان و نام پدیدآور: اختلالات یادگیری در کودکان / مولف طاهره رفیعی.

مشخصات نشر: بامن (با همکاری سازمان چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۲.

مشخصات ظاهری: ۱۴۳ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۸۳۰۰-۵۰-۴

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: کتابنامه: ص ۱۴۳-۱۳۷.

موضوع: اختلالات یادگیری - کودکان

رده بندی کنگره: LB۳۰۴۹

رده بندی دیویی: ۳۷۱/۱۰۵۹

شماره کتابشناسی ملی: ۹۴۱۴۷۰۰

اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

نام کتاب: اختلالات یادگیری در کودکان

مولف: طاهره رفیعی

ناشر: بامن (با همکاری سازمان چاپ و نشر ایران)

صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۲

چاپ: زیرجد

قیمت: ۱۳۰۰۰۰ تومان

فروش نسخه الکترونیکی - کتاب رسان:

<https://chaponashr.ir/ketabresan>

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۸۳۰۰-۵۰-۴

تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵

www.chaponashr.ir

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۷
فصل اول: اختلال یادگیری چیست؟.....	۱۱
تاریخچه اختلالات یادگیری.....	۱۲
تعریف اختلالات یادگیری.....	۱۴
شیوع.....	۱۹
ویژگی های کودکان مبتلا به ناتوانی های یادگیری.....	۲۱
ویژگی های کودکان مبتلا به ناتوانی در ریاضیات.....	۲۵
ویژگی های نوجوان دارای اختلالات یادگیری.....	۲۶
انواع اختلالات یادگیری.....	۲۷
ناتوانی در خواندن (دیسلکسی).....	۲۷
ناتوانی در هجی کردن (دیس آر توگرافیا).....	۲۹
ناتوانی در نوشتن (دیس گرافیا).....	۲۹
تشخیص و ارزیابی اختلالات یادگیری.....	۳۹
فصل دوم: سبب شناسی اختلالات یادگیری.....	۴۷
مقدمه.....	۴۸
تاریخچه اختلالات یادگیری.....	۴۹
تعاریف اختلالات یادگیری.....	۵۲
طبقه بندی ناتوانی های یادگیری.....	۵۵
علل اختلالات یادگیری.....	۶۲
آسیب مغزی اکتسابی.....	۶۲
وراثت.....	۶۳

- عوامل زیستی-شیمیایی ۶۳
- محرومیت محیطی و تغذیه‌ای ۶۴
- ارتباط علت شناسی با آموزش و پرورش ۶۵
- نظریه‌های مربوط به اختلالات یادگیری ۶۶
- (۱) نظریه غلبه طرفی مغز ۶۷
- (۲) نظریه شناخت گرایان ۷۰
- (۳) نظریه روانکاوان ۷۰
- (۴) نظریه کوتاهی دامنه توجه ۷۱
- (۵) نظریه فرابری آگاهی‌ها ۷۴
- (۶) نظریه تأخیر در رشد ۷۷
- (۷) نظریه ضایعات خفیف مغز ۷۸
- (۸) نظریه چند عاملی ۸۰
- برآورد درصد شیوع اختلالات یادگیری ۸۱
- اعتمادبه‌نفس، رفتار اجتماعی و بزهکاری ۸۳
- واکنش در برابر شکست ۸۳
- انتظار موفقیت یا شکست ۸۴
- زمان پایداری (یا ایستادگی) ۸۶
- نظریات مختلف درباره علل موفقیت و شکست ۸۷
- دلایل شکست ۸۸
- دلایلی برای موفقیت ۹۰
- ادراکات اجتماعی ۹۱
- ناتوانی‌های یادگیری و بزهکاری نوجوانی ۹۳
- نظریه‌های علی ۹۴
- نظریه‌های غیر علی ۹۶

۹۷	علل ناتوانی‌های یادگیری.....
۱۰۳	فصل سوم: مداخله و درمان اختلالات یادگیری.....
۱۰۴	دانش آموزان مبتلا به ناتوانی‌های یادگیری.....
۱۰۴	برنامه آموزشی کودکان مبتلا به ناتوانی‌های یادگیری.....
۱۰۶	آموزش انفرادی و کلاسی به دلایلی متفاوتند:.....
۱۰۸	توصیه‌هایی برای رفع مشکلات خواندن و هجی کردن.....
۱۰۹	توصیه‌هایی برای رفع مشکلات نوشتن.....
۱۰۹	توصیه‌هایی برای رفع مشکلات حساب کردن.....
۱۱۱	توصیه‌هایی برای رفع مشکلات نارسایی توجه.....
۱۱۲	توصیه‌های کلی آموزشی.....
۱۱۴	والدین چه اقدام‌هایی باید انجام دهند؟.....
۱۱۵	درمان اختلالات یادگیری.....
۱۱۵	درمان از نگرش ادراکی - حرکتی.....
۱۱۶	درمان از شیوه‌های رفتاری.....
۱۱۷	فصل چهارم: عقب‌ماندگی ذهنی.....
۱۱۸	کم‌توانی ذهنی.....
۱۱۹	شیوع.....
۱۱۹	سبب‌شناسی.....
۱۲۰	ارزیابی و تشخیص کم‌توانی ذهنی.....
۱۲۱	ویژگی‌های کودکان کم‌توان ذهنی.....
۱۲۵	اختلالات شایعی که یکی از علایم آن‌ها کم‌توانی ذهنی است.....
۱۲۸	اثر عقب‌ماندگی ذهنی بر خانواده.....
۱۲۸	انواع کم‌توانی ذهنی.....

۱۳۱ ..... پیشگیری

۱۳۷ ..... منابع و مآخذ

پیشگفتار

اختلال یادگیری در کودکان دبستانی یکی از عوامل نبود موفقیت تحصیلی در دانش‌آموزان است که منجر به افت تحصیلی، کاهش اعتمادبه‌نفس و عزت‌نفس و ترک تحصیل آنها می‌شود. برچسب‌های «عقب‌مانده»، «تنبل» و غیره به این قبیل دانش‌آموزان آنها را از ادامه تحصیل بازمی‌دارد و صدمات جبران‌ناپذیری از نظر روانی و اقتصادی به کودک و خانواده و نظام آموزش و پرورش کشور وارد خواهد کرد.

ناتوانی‌های یادگیری، یا اختلالات یادگیری، اصطلاحی مادر برای طیف گسترده‌ای از مشکلات یادگیری است. ناتوانی یادگیری ارتباطی باهوش یا انگیزه ندارد. کودکان دارای اختلال یادگیری تنبل یا خنگ نیستند. در حقیقت، اکثر آنها به اندازه بقیه باهوش هستند. فقط سیم‌کشی مغز آنها متفاوت است. این تفاوت بر نحوه دریافت و پردازش اطلاعات توسط آنها تأثیر می‌گذارد. به زبان ساده، کودکان و بزرگسالان دارای اختلال یادگیری چیزها را متفاوت می‌بینند، می‌شنوند و درک می‌کنند. این می‌تواند در یادگیری اطلاعات و مهارت‌های جدید و استفاده از آنها باعث مشکل شود. متداول‌ترین انواع اختلالات یادگیری شامل مشکلات خواندن، نوشتن، ریاضیات، استدلال، شنوایی و گفتار است. با اینکه هر بچه‌ای هر از چند گاهی در انجام تکالیف شب مشکل دارد، اگر یک حوزه خاص از یادگیری به طور مداوم مشکل‌ساز شود، این می‌تواند نشان‌دهنده یک اختلال یادگیری باشد.

علائم و نشانه‌های یادگیری در کودکان متفاوت است، ممکن است یک کودک با خواندن یک متن مشکل داشته باشد و کودک دیگر حل مسائل ریاضی برایش سخت

باشد، حتی ممکن است بعضی از کودکان در ارتباط برقرارکردن با دیگران و خواندن متن با صدای بلند مشکل داشته باشند اما شناسایی اختلالات همیشه آسان نیست؛ چرا که این اختلالات می‌تواند متفاوت و متنوع باشند و نشانه خاصی ندارد که شما راحت‌تر شناسایی کنید. اما بعضی از نشانه‌ها در بسیاری از کودکان شایع است.

نشانه‌های اختلال یادگیری در سن پیش‌دستانی

- ❖ مشکلات تلفظ کلمات.
- ❖ مشکل در یافتن کلمه مناسب.
- ❖ دشواری قافیه زدن.
- ❖ مشکل در یادگیری الفبا، اعداد، رنگ‌ها، اشکال، روزهای هفته.
- ❖ مشکل در پیروی از دستورالعمل‌ها یا روال‌های یادگیری.
- ❖ مشکل در کنترل مدادرنگی، مداد و قیچی یا رنگ‌آمیزی درون خطوط.
- ❖ مشکل در بستن دکمه‌ها، زیپ‌ها، زدن ضربه محکم و ناگهانی، یادگیری بستن کفش.

نشانه‌های اختلال یادگیری در سنین ۵-۹ سالگی

- ❖ مشکلی در یادگیری ارتباط بین حروف و صداها وجود دارد.
- ❖ ترکیب صدا برای ساخت کلمات امکان‌پذیر نیست.
- ❖ هنگام خواندن کلمات اساسی را اشتباه می‌گیرد.

❖ برای یادگیری مهارت‌های جدید کند است.

❖ به طور مداوم در نوشتن کلمات دچار اشتباه املائی می‌شود و مرتباً خطا می‌کند.

❖ مشکل در یادگیری مفاهیم پایه ریاضی.

❖ مشکل در گفتن زمان و به‌خاطر سپردن توالی‌ها.

اختلالات یادگیری ممکن است مشکلات طولانی‌مدتی برای فرزندان ایجاد کند، اما جای نگرانی نیست می‌توانید با مراجعه به مراکز مشاوره و درمانی این اختلالات را درمان کنید. خانواده، مدرسه، معلمان می‌توانند نقش بسیار پر رنگی در درمان اختلالات یادگیری داشته باشند.

طاهره رفیعی

فصل اول: اختلال یادگیری

چیست؟

تاریخچه اختلالات یادگیری

متأسفانه، تاریخچه آموزش کودکان مبتلا به ناتوانی‌های خاص یادگیری بسیار کوتاه است. تا سال ۱۹۶۰ مشکل این کودکان تقریباً شناخته نشده بود. در این سال تلاش‌هایی وسیع آغاز شد و نظریات متفاوتی عنوان گردید، دسته‌ای ناتوانی‌های خاص یادگیری را معلول تنبلی کودکان خواندند، دسته‌ای دیگر وجود ضایعه مغزی را علت این عارضه تلقی کردند. گروهی معلولیت ادراکی و گروه دیگر اختلالات عصبی را علت ناتوانی یادگیری می‌شناختند. آشفتگی و سردرگمی موجود چندان هم بی‌علت نبود.

اصولاً شناخت کودکان مبتلا به ناتوانی‌های خاص یادگیری، مستلزم گذشت زمان بود. گذشت زمانی که موجبات به هم رسیدن علوم متفاوتی چون پزشکی، علوم تربیتی، روان‌شناسی، توانبخشی و... در گره‌گاه واحدی به نام اختلال یادگیری را فراهم کرد. در این میان پزشکی نخستین رشته‌ای بود که به تشخیص دانش‌آموزان دارای مشکلات یادگیری توجه کرد. پس از آن روان‌شناسان به مطالعه خصوصیات این دانش‌آموزان پرداختند. باین‌وجود تا اوایل دهه ۱۹۶۰ کاری که در خور توجه باشد انجام نگرفته بود، به همین علت در این دهه، علمای تعلیم و تربیت نیز به جریان مذکور پیوستند و برای حل این مشکل پیشقدم گشتند.

در سال ۱۸۹۶ پزشکی انگلیسی به نام مورگان وضعیتی را گزارش کرد که آن را کوری لغات می‌نامید. حالتی که ناتوانی در خواندن کلمات از آن تعبیر می‌شد. چند سال پس از آن یعنی در سال ۱۹۲۰ این مورد جای خود را به‌عنوان مفهومی در مطالعات علمی باز کرد.

فصل اول: اختلال یادگیری چیست؟ ۱۳

در سال ۱۹۳۰ عصب آسیب‌شناسی به نام اُرتون^۱ رابطهٔ میان غلبه مغز و اختلالات تکاملی زبان را مورد مطالعه قرار داد. در سال ۱۹۴۷ استراوس^۲ و لتی‌نین^۳ کتاب «آسیب‌شناسی روانی و تربیت کودک معلول مغز» را منتشر کردند که بر پایهٔ آن ناتوانی‌های یادگیری ناشی از ضایعات مغزی قلمداد می‌شوند.

از سال ۱۹۴۸ به بعد تلاش‌هایی شکل یافته‌تر در این زمینه آغاز شد که به طور عمده مربوط به تلاش برای کشف حدود و علل متفاوت ناتوانی‌های یادگیری بود. این تلاش‌ها ادامه یافت و به پدیدآمدن گروه‌های محلی و سازمان‌های ایالتی متفاوتی انجامید که در سال ۱۹۶۳ با برگزاری یک کنفرانس ملی به رهبری ساموئل کرک^۴ در شیکاگو اقدام به ایجاد و سازماندهی یک مؤسسه ملی کردند. در همین سال کرک طی سخنانی در این کنفرانس گفت: موضوع بحث ما در این جا کودکانی هستند که یا به جهت سبب‌شناسی (برای مثال نقص کار مغز، نقص جزئی در کار مغز یا اختلال عصبی - روانی)، یا به سبب جلوه‌های رفتاری‌شان (برای مثال، اختلال‌های ادراکی، فعالیت‌های حرکتی بیش از حد، نارساخوانی یا دیس لکسی) نامی بر آن‌ها نهاده شده است کرک در اظهارات خود پیشنهاد کرد که برای پرهیز از معمای پیچیدهٔ کار ناقص مغز، از اصلاح «ناتوانی یادگیری» که در برگیرندهٔ تمام افراد مورد نظر است استفاده شود.

اولیای کودکانی که به ناتوانی یادگیری مبتلا بودند و با اصطلاحات پیشنهاد شدهٔ قلبی موافقت نداشتند. این اصطلاح را شور و شوق پذیرفتند و مؤسسه کودکان ناتوان در

¹. orton

². strauss

³. Lehtinen

⁴.kirk

یادگیری را تشکیل دادند. این نامگذاری مشکل به وسیله کرک و تشکیل مؤسسه کودکان ناتوان در یادگیری معمولاً به عنوان شروع اداری و رسمی حرکت در جهت برخورد با ناتوانی‌های یادگیری در نظر گرفته می‌شود (افروز و همکاران، ۱۳۹۴).

تعریف اختلالات یادگیری

اصطلاح اختلالات یادگیری از نیاز به تشخیص و خدمت به دانش‌آموزانی برخاسته است که به طور مداوم در کارهای درسی خود با شکست مواجه می‌شوند و درعین حال در چهارچوب سنتی کودکان استثنایی نمی‌گنجند.

تعاریف ناتوانی یادگیری با تغییرات متنوعی همراه بوده است این امر ممکن است به‌خاطر ارزشیابی و بازنگری‌های متحد و در این قلمرو و ماهیت علمی آن باشد. رشته‌های تخصصی متعددی به طور مثال پزشکی، روان‌شناسی، علوم تربیتی، زبان‌شناسی و عصب‌شناسی، هر کدام اصطلاحاتی را برای تبیین این اختلال دخیل کرده‌اند. برای مثال علوم تربیتی عبارت ناتوانی یادگیری خاص را به کار می‌برد، روان‌شناسی از مقولات همچون اختلالات ادراکی، رفتارهای فزون کنشی، نقص توجه و زبان‌شناسی از عبارات ناگویی اکتسابی، نارساخوانی و پزشکی و عصب‌شناسی از موارد ضربه مغزی، نارساکنش‌وری قلیل مغز، صدمه یا آسیب مغزی استفاده می‌کنند. (شریفی در آمدی، ۱۳۹۶).

تعریف قانون آموزش و پرورش برای کودکان دارای ناتوانی یادگیری چنین است: